

ЧАРЛЬЗ МОРІС ТА ОСНОВНІ ПИТАННЯ СЕМАНТИКИ

Клочков І. В.

кандидат філософських наук,
доцент Національного університету харчових технологій

Чірченко К.

студентка факультету ТЦММ

Відомий американський філософ ХХ ст. Ч. Моріс (1901-1979 рр.) у своїх дослідженнях особливу увагу приділяв вирішенню питання розвитку теорії синтаксису, семантики і прагматики як формальних вимірів семіотики. «Нікому не потрібні знаки так, як потрібні людям», — пише він в «Основах теорії знаків». Уся людська цивілізація заснована на знакових системах. Знаки суттєво впливають на формування людини, яка створює цивілізацію. Центр знаходження знаків у світі культури стає очевидним, і не дивно, що ним займаються лінгвісти, логіки, філософи, психологи, біологи, антрополози, психіатри, соціологи. Все ж відчувається недостатність теоретичної бази, яка допомагає будь-яким результатам у різних дисциплінах. Дану проблему намагається вирішити Моріс за допомогою семіотики як загальної науки про знаки.

Семіотика — незалежна наука, надаючи загальні основи усім дисциплінам, займається знаком, сприяє уніфікації наукового знання. Моріс називає те, що функціонує як знак; те, до чого знак належить; чому річ стає знаком. Усі три компонента семіозису слід називати: 1) знаковим провідником, 2) десигнатом та 3) інтерпретатором. Наприклад, якщо З є зовнішнім провідником, О — десигнатом, І — те, що тлумачиться інтерпретатором, З є для І знак Б у тій мірі, у якій І усвідомлює Б завдяки присутності З. У семіозисі є дехто, хто розуміє іншого опосередкованим чином. Отже, семіозис—зовнішній провідник, усвідомлення є інтерпретацією, діючою особою — інтерпретатор, предметом усвідомлення — десигнат. Три семіотичні виміри складаються із

син таксису, семантики і прагматики. Синтаксис досліджує відношення знаків між собою. Це найкраще було представлено дослідженнями Лейбніца, Буля, Фреге, Пеано, Пірса, Рассела, Вайтгеда, Карнапа, Фуко. Семантика пояснює відношення знаків з їх десигнат-тами як об'єктами ними позначеними. Слід уточнити, що десигнат — це предмет, який знак може позначити. Третій вимір — це прагматика. Тут важливі результати досліджень Джемса, Дьюї та Міда. Прагматика досліджує відношення знаків з інтерпретатором. Оскільки знаки тлумачать живі істоти, то мова йде про біотичні аспекти семіозису, тобто усі біологічні, психологічні і соціальні феномени, що мають відношення до процесу функціонування знаків. Основа творчого семіозису послідовно реалізується у найбільш значимих дескриптивних формах. Науковий дискурс спрямований на отримання іншої інформації. Мітологічний дискурс дає оцінку певним цілям. Політичний дискурс визначає відповідальний зміст соціальної дії. Релігійний дискурс фіксує модель поведінки, домінуючу у загальній орієнтації особи, на підставі чого оцінюється поведінка конкретних людей. Оцінки стають дефінітивними прин-

В. Джоберті (1801-1852 рр.) представник італійської філософії ХІХ ст. у своїх дослідженнях виступав проти ідеї надмірного психологізму сучасної йому філософії.

Психологізм, вважав мислитель, завантажує собою всю філософію. Суб'єктивістський декаданс філософії розпочався з Р. Декарта, а завершив справу І. Кант. Також це відбулось і у гегелівській системі наук, яка лише поєднує у собі об'єктивізм, а за суттю — замаскований психологізм. Якщо розпочати з людини та автономії її розуму, виникне анархія ідей, абсолютна свобода встановлювати філософський, релігійний і громадянський лад. А оскільки суб'єкт — основа ненадійна, щоб тримати всю конструкцію, то визначення критерію абсолютної істини і моралі стає неминучим.

У праці «Філософські помилки Антоніо Розміні» Джоберті виступає з критикою поняття скептицизму. Відштовхуючись від ідеї форми людського

розуму, італійський мислитель не може перейти від поняття можливого буття до реального. Абсурдною стає претензія наблизитися до Бога, якщо Творця розуміти на кшталт одного з понять наближених до сфери раціонального досвіду. Не сприймаючи ідеї психологічного детермінізму, Джебєрті стає на шлях платонізму, тобто теорії, що визнає об'єктивну реальність ідей.

Буття, на думку мислителя, не є ідеєю, що сконструйована розумом. Ідея як буття (тобто Бог) присутня у розумі як основа та гармонія поняття об'єктивного знання. Але спостереження людини, знайдені у вільному пошуку Бога, а також Бог, тобто реальне й абсолютне Буття, надає цінність нашим знанням. У цьому полягає сутність теорії онтологізму Джебєрті. У свій час ще Н. Мальбранш говорив, що усі речі людина розуміє за допомогою Бога. Доказовість Бога, присутня у розумі, продовжує думку Джебєрті, належить до сфери об'єктивної, а не суб'єктивної реальності. У відповідність з ідеями французької думки, мислитель вважає філософію першою донькою теології. Філософія є рефлексивною першоосновою Одкровення Бога.

У його дослідженнях знаходиться раціональна обробка релігійних вірувань. Звідси випливає ідея, що формує більш зрозумілі судження, а саме:

- вища істота є необхідністю;
- Бог сам відтворює власну реальність такого судження;
- це судження просте повторення інтуїтивного судження;
- з Одкровення Бога, як об'єктивної, першоосновної реальності походить, що Бог є причиною всього існуючого.
- існуюче не є самодостатнім і потребує втручання вищої істоти у якості власної причини.
- суще створює субстанції та інші причини, що власне стають прикладом процесів вічної творчості.

Але людина не лише пасивний спостерігач: у моральній сфері вона ще й творець, спрямована до дії вічної істоти. Третя частина ідеальної формули наступна: «існуюче повертається до істоти». Філософія, природа, універсальний порядок знань та всього існуючого — все походить від Бога і

до нього ж повертається. Така формула онтологізму, на противагу «болоту суб'єктивізму» та пантеїзму, рятує свободу і автономію особистості. Ідеальна формула втілює два взаємопов'язаних циклів реальності: цикл породження Богом існуючого (онтологія) та цикл зворотного руху тваринного до Творця (етика). Перша — основа, друга — завершення конструкції.

Філософія досліджує раціональні елементи суцього, теологія зайнята істинами Одкровення. Математика, логіка, мораль так чи інакше мають справу з поняттям творіння, його матеріальним визначенням. Якщо фізика вивчає природу ззовні, то психологія, космологія, естетика і політика бачить її з середини принципами, а спосіб позначення — прескриптивним. Більш детально, це можна побачити у таблиці типів 16 дискурсів Ч.

Моріса:

Спосіб	Інформаційний	Оцінювальний	Стимулюючий	Систематизуючий
Сігнатурний	Науковий	Фантастичний	Легальний	Космологічний
Оцінювальний	Міфологічний	Поетичний	Моральний	Критичний
Зобов'язуючий	Технологічний	Політичний	Релігійний	Пропагандистський
Формативний	Логіко-математичний	Теоретичний	Грамотичний	Метафізичний